

Határozatok Tára

GIOVANNI PITRUZZELLA
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2020. szeptember 10.¹

C-450/19. sz. ügy

**Kilpailu- ja kuluttajavirasto,
az Eltel Group Oy,
az Eltel Networks Oy
részvételével**

(a Korkein hallinto-oikeus [legfelsőbb közigazgatási bíróság, Finnország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Versenyellenes jogsértés időtartamának meghatározása – Szempontok – A formális megszűnésüket követően is hatást kifejtő kartellek – Feltételek – A versenyellenes magatartás gazdasági hatásainak meghatározása – A munkálatoknak évekkal a szerződés megkötése után történő befejezése – A munkálatok befejezését követően fizetett részletek”

I. Bevezetés

1. Amikor az EUMSZ 101. cikkbe ütköző állítólagos jogsértés egy építési beruházás megvalósítása céljából közzétett ajánlati felhívás keretében, az ajánlattételre vonatkozó együttműködés formájában valósul meg, hogyan határozható meg, hogy ezen együttműködés mely időpontban szűnt meg? Megszűnhetett-e a szóban forgó munkálatok befejezését vagy azok kifizetését megelőzően? Lényegében ez a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya.

II. Jogi háttér

A. Az 1/2003 rendelet

2. A Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet² 25. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) A 23. és 24. cikk alapján a Bizottságra ruházott jogkörökre a következő elévülési idők vonatkoznak:

- a) három év az információkérésre vagy a helyszíni vizsgálatok lebonyolítására vonatkozó rendelkezések megsértése esetén;
- b) öt év minden más jogsértés esetén.

¹ Eredeti nyelv: francia.

² HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.

(2) Az elévülési idő a jogsértés elkövetésének napján kezdődik. Folyamatos vagy ismétlődő jogsértések esetén azonban az elévülési idő a jogsértés megszűnésének napján kezdődik.

(3) A bírságok vagy kényszerítő bírságok elévülési idejét megszakítja a Bizottság vagy valamely tagállam versenyhatósága által a jogsértés tekintetében vizsgálat vagy eljárás céljából tett bármilyen intézkedés. Az elévülési idő azon a napon szakad meg, amelyen legalább egy olyan vállalkozás vagy vállalkozások legalább egy olyan társulása értesítést kap az intézkedésről, amely részt vett a jogsértésben. Az elévülési időt megszakító intézkedések közé tartoznak különösen a következők:

- a) a Bizottság vagy valamely tagállam versenyhatóságának írásbeli adatkérése;
- b) a Bizottság vagy valamely tagállam versenyhatósága által saját tisztviselői számára kibocsátott, vizsgálatok lefolytatására vonatkozó írásbeli megbízás;
- c) a Bizottság vagy valamely tagállam versenyhatósága által kezdeményezett eljárás;
- d) a Bizottság vagy valamely tagállam versenyhatóságának kifogásközléséről szóló értesítés.

(4) Az elévülési idő megszakadása a jogsértésben részt vevő összes vállalkozásra vagy a vállalkozások összes ilyen társulására nézve bekövetkezik.

(5) Az elévülési idő minden megszakadás után újrakezdődik. Az elévülési idő azonban legkésőbb azon a napon jár le, amelyen az elévülési idő kétszeresének megfelelő időszak eltelt anélkül, hogy a Bizottság bírságot vagy kényszerítő bírságot szabott volna ki. Ez az időszak meghosszabbodik azzal az időszakkal, ameddig a (6) bekezdés szerint az elévülés nyugszik.

(6) A bírságok vagy kényszerítő bírságok kiszabására vonatkozó elévülés mindaddig nyugszik, amíg a Bizottság határozata a Bíróság előtt folyamatban lévő eljárás tárgyát képezi.”

B. A finn jog

3. A kilpailunrajoituslaki (versenykorlátozásokról szóló törvény) 1a. cikke kimondja, hogy „[a]z [EK-Szerződés] 81. és 82. cikkének rendelkezéseit kell alkalmazni, ha a versenykorlátozás hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre”.

4. E törvény 4. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Tilos az olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és vállalkozások összehangolt magatartása, amelynek célja vagy hatása a verseny érezhető megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.

Tilos különösen az olyan megállapodás, döntés vagy magatartás, amely a következőkből áll:

- 1) a beszerzési vagy eladási árak, illetve bármely egyéb üzleti feltétel közvetlen vagy közvetett rögzítése;
- 2) a termelés, az értékesítés, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés korlátozása vagy ellenőrzése;
- 3) a piacok vagy a beszerzési források felosztása;
- 4) eltérő feltételek alkalmazása egyenértékű ügyletek esetén különböző üzletfelekkel szemben, ezáltal hátrányba hozva őket a versenyben; vagy

5) a szerződések megkötésének függővé tétele olyan kiegészítő kötelezettségeknek a másik fél részéről történő vállalásától, amelyek sem természetüknél fogva, sem a kereskedelmi szokások szerint nem tartoznak a szerződés tárgyához.”

5. Az említett törvény 22. cikke úgy rendelkezik, hogy „[n]em szabható ki bírság többek között a törvény 4. cikkének vagy az EK-Szerződés 81. illetve 82. cikkének megsértése miatt, ha nem a versenykorlátozás megszűnésétől vagy a hatóság versenykorlátozásról való tudomásszerzésétől számított öt éven belül nyújtják be a kérelmet a versenybíróshoz”.

III. Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

6. A Fingrid Oyj vállalkozás a nagyfeszültségű vezetékekkel kapcsolatos munkák esetében a legnagyobb ajánlatkérő Finnországban. Az ottani villamosenergia elsődleges átviteléhez használt magasfeszültségű hálózat tulajdonosa, és e hálózat fejlesztésének felelőse. A Fingrid 2007. április 16-án a Keminmaa és Petäjäskoski közötti 400 kV-os nagyfeszültségű vezeték kiépítése céljából építési beruházásra vonatkozó ajánlati felhívást tett közzé. Az ajánlatokat legkésőbb 2007. június 5-ig kellett benyújtani, a munkálatok befejezésének időpontjaként 2009. november 12-ét jelölték meg.

7. 2007. június 4-én nyújtotta be ajánlatát az Eltel Networks Oy, az a finn vállalkozás, amely elnyerte a szerződést. Az ajánlat a projekt befejezésének és az ajánlatkérőnek történő átadásának időpontjaként 2009. november 12-ét jelöli meg. A kilpailu- ja kuluttajavirasto (verseny- és fogyasztóvédelmi hatóság, Finnország, a továbbiakban: versenyhatóság) határozatából kitűnik, hogy ezen ajánlatot egy másik, az állítólagos – tiltott – kartellben részt vevő vállalkozással³ összejátszva nyújtották be. Az építési beruházásra vonatkozó szerződést 2007. június 19-én írta alá az Eltel Networks és a Fingrid. A munkálatok 2009. november 12-én fejeződtek be. Az utolsó részletet 2010. január 7-én fizették ki.

8. 2014. október 31-i határozatával a versenyhatóság – ahogyan azt a finn jogszabályok megkövetelik – benyújtotta a markkinaoikeushoz (versenybíróshoz, Finnország) a 35 millió euró összegű bírság kiszabása iránti kérelmét, amelynek megfizetésére egyetemlegesen kívánta kötelezni az Eltel Networkst és az Eltel Group Oyt (a továbbiakban együttesen: Eltel) a tiltott kartellben való állítólagos részvételük miatt.⁴ Az említett együttműködés a versenyhatósági határozat szerint legkésőbb 2004 októberében kezdődött, és megszakítás nélkül legalább 2011 márciusáig fennállt. Az Eltel ily módon megsértette a versenykorlátozásokról szóló törvény 4. cikkét, valamint az EUMSZ 101. cikket azzal, hogy a villamosenergia-átvitelre szolgáló finnországi nagyfeszültségű vezetékekkel kapcsolatban az árakra, a haszonkulcsokra, valamint a tervezési és építési munkák felosztására vonatkozóan megállapodást kötött egy másik vállalkozással.

9. 2016. március 30-án a markkinaoikeus (versenybíróshoz) elutasította a versenyhatóság bírság kiszabása iránti kérelmét. Álláspontja szerint az Eltel 2009. október 31. előtt felhagyott az állítólagos versenykorlátozásban való részvétellel, és a versenyhatóság nem bizonyította a jogsértés ezen időpont utáni fennállását. Márpedig a versenykorlátozásokról szóló törvény 22. cikkéből kitűnik, hogy a bírság kiszabása iránti kérelmet a versenyhatóságnak a versenykorlátozás megszűnésétől számított öt éven

3 A másik érintett vállalkozás 2013 folyamán engedékenységi kérelmet nyújtott be a versenyhatósághoz, amely kérelem alapján az említett hatóság vizsgálni kezdte a kartellt. 2014. október 31-én a versenyhatóság helyt adott ezen másik vállalkozás engedékenységi kérelmének, és minden szankció alól mentesítette.

4 E tekintetben pontosítani szükséges, hogy az iratokból az tűnik ki, jogerősen még mindig nem állapították meg, hogy az Eltel és az állítólagos kartellben részt vevő másik vállalkozás között tiltott megállapodás állt volna fenn. Az Eltel a kérdést előterjesztő bíróság és a Bíróság előtt is vitatja, hogy a versenyhatóság a 2014. október 31-i határozatában kellően bizonyította volna ilyen megállapodás fennállását. A markkinaoikeus (versenybíróshoz) – a versenyhatóság és a kérdést előterjesztő bíróság vélhető álláspontjával szemben – azt állapította meg, hogy a megállapodás csak az ajánlati felhívásban szereplő villamosenergia távvezetékek tervezési munkálataira vonatkozóan állt fenn. Mivel nem a Bíróság feladata annak eldöntése, hogy ténylegesen létrejött-e ilyen megállapodás, ahogy annak eldöntése sem, hogy az esetlegesen mire terjedt ki, a jelen indítványban az Eltel részvételével létrejött kartellre vonatkozó valamennyi utalást kizárólag vélelmezett tiltott megállapodásra való utalásként kell érteni.

belül kell benyújtania a markkinaoikeushoz (versenybíróság). E bíróság álláspontja szerint az állítólagos kartell a szóban forgó villamosenergia-átvitelre szolgáló vezetékek tervezési munkálatai vonatkozásában állhatott fenn, viszont magukat az építési munkálatokat illetően már nem. Márpedig e tervezési munkálatok a 2007. év folyamán befejeződtek.

10. A versenyhatóság e határozattal szemben fellebbezést nyújtott be a kérdést előterjesztő bírósághoz. E hatóság álláspontja szerint lényegében az Eltel és a kartell másik részt vevő vállalkozása közötti megállapodás az ajánlat Eltel általi benyújtását megelőzően jött létre, és az árakra vonatkozott. E tiltott együttműködés egészen az utolsó kifizetés időpontjáig (azaz 2010. január 7-ig) fennállt, mivel a jogellenes ármegállapítást alkalmazó szerződés mindvégig érvényben volt. A versenyhatóság másodlagosan arra hivatkozik, hogy a munkálatok befejezési dátumát (azaz 2009. november 12-ét) kell alapul venni. A kartell gazdasági hatásai a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint fennmaradtak, és így a Fingridnek egészen ezen időpontokig kára merült fel a kifizetett árból kifolyólag. A közbeszerzési eljárások sajátos esetében a kartell konkrét és hosszútávú hatásokkal jár, az ár részletekben történő kifizetésére tekintettel. A kartell okozta káros hatások minden egyes évben megismétlődnek, amikor egy fizetési részlet esedékessé válik, és befolyással vannak a kartell-károsult vállalkozás tevékenységeivel kapcsolatos költségeire és gazdasági eredményeire. A kifizetett árban a kartell következtében létrejött többletköltség a hálózatüzemeltető fogyasztóira is áthárul. A versenyhatóság azt állítja, hogy a versenykorlátozásokról szóló törvény 22. cikkében rögzített határidőn belül nyújtotta be a markkinaoikeushoz (versenybíróság) a bírság kiszabása iránti kérelmét 2014. október 31-én.

11. Az Eltel vitatja ezt a megközelítést, és lényegében arra hivatkozik, hogy a jogsértés időtartamát azon időtartam függvényében kell értékelni, amely alatt a kartellben részt vevő vállalkozások jogsértő magatartást tanúsítottak. Álláspontja szerint az ajánlati felhívás tárgyát képező munkák esetében az elévülési idő az ajánlat benyújtásának időpontjában kezdődött, azaz a jelen esetben 2007. június 4-én. Másodlagosan, a szerződés megkötésének időpontját (azaz 2007. június 19-ét) lehetne alapul venni, de e két eseményt követően az ajánlati ár vagy a kartell eredményeképpen létrejött ár már nem fejt ki piaci hatást. Sem a munkálatok ütemterve, sem a kifizetések ütemezése nincs semmilyen hatással a piaci versenyre, mivel azok nem befolyásolják a követelt árat. Minden ettől eltérő értelmezés, mint amelyet a versenyhatóság is javasol, a kartell okozta versenykorlátozás kérdésétől idegen, és a jogbiztonság elvébe ütközik. A versenyhatóság által a bírság kiszabása iránt a markkinaoikeushoz (versenybíróság) benyújtott kérelem tehát határidőn túl érkezett.

12. A kérdést előterjesztő bíróság abból indul ki, hogy az Eltel által benyújtott ajánlattétel villamosenergia-átvitelre szolgáló vezeték építésére vonatkozik. E sajátos körülmények között azt kívánja tisztázni, hogy mely időpontig tekinthetjük úgy, hogy az állítólagos összejátszással megvalósult ajánlattétel és az abból eredő jogellenes ármegállapítás gazdasági hatásokat fejtett ki. A nemzeti ítélkezési gyakorlat szerint a versenykorlátozásokról szóló törvény 22. cikkében rögzített öt éves határidő azon a napon kezdődik, amikor a jogsértéshez kötődő utolsó cselekmény befejeződik. A kérdést előterjesztő bíróság azt a problémát veti fel, hogy miként kell ezt értékelni olyan esetben, ha a kartell egyik résztvevője a kartellen kívüli féllel kötött a kartell tárgyát képezőhöz hasonló építési szerződést, és a munkálatok évekkel a szóban forgó közbeszerzési szerződés megkötését követően fejeződnek be, valamint az e szerződés alapján járó kifizetések a munkálatok befejezése után is esedékesek. Megjegyzi, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata nem szolgál erre nézve egyértelműen alkalmazható megoldással.

13. Egyrészt, a Bíróság a Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítéletében⁵ kimondta, hogy a versenykorlátozás gazdasági hatásai egészen azon időszak végéig fennállhatnak, amely alatt a jogellenes árak hatályban voltak, és ez utóbbi időszakot a jogsértés időtartamának megállapítása szempontjából figyelembe lehet venni.⁶ Ily módon a versenyellenes magatartásnak nem annyira a jogi formája, mint

⁵ 2013. május 30-i ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351).

⁶ 2013. május 30-i Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351, 40. pont).

inkább annak gazdasági hatásai bírnak jelentőséggel. Ha az nyerne megállapítást, hogy az ilyen hatások egy összetett és folyamatos jogsértés formális megszűnését követően is fennmaradhatnak és a jogsértés időtartamába beleszámítandók, úgy a versenyhatóság álláspontja helytálló lehetne. Mindazonáltal a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy a Quinn Barlo ítéletben⁷ szóban forgó versenykorlátozás teljesen más természetű volt, mint az alapügy tárgyát képező.

14. Másrészt, a Bíróság az EMI Records ítéletében⁸ már kimondta, hogy olyan kartellek esetében, amelyeknél az együttműködés már megszűnt, a jogsértés időtartamának megállapításához elegendő, ha az említett kartellek hatásai fennmaradnak, például az érintettek magatartása az összejátszás és összehangolás kartellre jellemző ismérveinek fennmaradására enged következtetni, és a kartell által is célul tűzött eredménnyel jár.⁹ Amennyiben, amint azt az Eltel állítja, az ajánlat tárgyát képező munkákra adott ár, és a kartell által a versenyre gyakorolt hatás csupán az ajánlat benyújtásának időpontjáig, vagy legfeljebb a szerződés aláírásáig fejt ki hatását, inkább az Eltel álláspontját kell elfogadni, a versenyhatóság által a markkinaoikeushoz (versenybíróság) bírság kiszabása iránt benyújtott kérelmet pedig úgy kell tekinteni, hogy azt az elévülési időn túl terjesztették elő.

15. A kérdést előterjesztő bíróság egyébiránt megjegyzi, hogy a feltételezett versenyjogi jogsértés időtartamát nem szabad összekeverni az állítólagos kartell sértettjei által esetlegesen elszenvedett kár felmerülésének időszakával.¹⁰

16. E körülmények között a Korkein hallinto-oikeus (legfelsőbb közigazgatási bíróság, Finnország) úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és a Bíróság Hivatalához 2019. június 13-án érkezett határozatával az alábbi kérdést terjesztette a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

„Értelmezhető-e úgy az EUMSZ 101. cikk versenyjogi rendszere, hogy olyan helyzetben, amelyben a kartell egyik résztvevője a kartellen kívüli gazdasági szereplővel kötött a szóban forgó kartell tárgyát képezőhöz hasonló építési szerződést, a versenyjogi jogsértés az általa előidézett gazdasági hatások miatt azon időszak egészében fennáll, amelyben a szerződésből eredő szerződéses kötelezettségeket teljesítik, vagy a munkákért járó kifizetéseket teljesítenek a szerződő felek részére, vagyis azon időpontig, amelyben kifizetik a munkákért fizetendő utolsó részletet, vagy legalább azon időpontig, amelyben a szóban forgó munkákat befejezik; vagy azt kell feltételezni, hogy a versenyjogi jogsértés csak azon időpontig tart, amelyben a jogsértést elkövető vállalkozás benyújtotta az érintett munkákra vonatkozó ajánlatát, vagy szerződést kötött a munkák elvégzéséről?”

IV. A Bíróság előtti eljárás

17. A versenyhatóság, az Eltel, a finn, a német, az olasz és a lett kormány, valamint az Európai Bizottság nyújtott be írásbeli észrevételeket a Bírósághoz.

18. A Bíróság második tanácsának a Bíróság előtt eredetileg kitűzött tárgyalás mellőzésére vonatkozó, 2020. április 16-i határozatát követően, egyrészt az említett tanács, másrészt a főtanácsnok írásban megválaszolandó kérdéseket intézett a jelen előzetes döntéshozatali eljárás írásbeli szakaszában részt vevő valamennyi félhez. A versenyhatóság, az Eltel, a finn, olasz és lett kormány, valamint a Bizottság benyújtották a Bíróságnak az e kérdésekre adott válaszaikat.

⁷ 2013. május 30-i ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351).

⁸ 1976. június 15-i ítélet (51/75, EU:C:1976:85).

⁹ A kérdést előterjesztő bíróság itt az 1976. június 15-i EMI Records ítélet (51/75, EU:C:1976:85) 30. és 31. pontjára hivatkozik.

¹⁰ Ezzel kapcsolatban a kérdést előterjesztő bíróság pontosítja, hogy a finn jog a kár bekövetkezése időpontjának (kártalanítási ügyekben pedig az elévülés kezdő napjának) nem az ár kifizetésének, hanem a szerződés megkötésének napját tekinti.

V. Elemzés

19. A kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra kíván választ kapni a Bíróságtól, hogy miként határozandó meg az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésébe ütköző jogsértés vége abban az esetben, ha a jogsértés tervezési és kivitelezési – a jelen ügyben villamosenergia-átvitelre szolgáló vezeték kiépítésére vonatkozó – közbeszerzési eljárás keretében benyújtott ajánlatokkal kapcsolatban, a kartellben részt vevő vállalkozások közötti összejátszás formájában valósult meg. E kérdést azzal összefüggésben terjesztik a Bíróság elé, hogy a versenyhatóság bíróság kiszabását kérte az Eltelre, az alapeljárás felei között pedig vitatott, hogy a bíróság kiszabása szempontjából az elévülési idő mikor telt el.

A. Előzetes megjegyzések

20. Mielőtt a kérdés elemzésébe belefognék, előzetesen két gondolatmenetet szeretnék kifejezni, az első a nemzeti jog tisztázásához, a másik az uniós versenypolitika végrehajtásának decentralizált jellegéhez kapcsolódik.

21. Először is, ami a hatályos nemzeti jogot illeti – noha a Bírósághoz előzetes döntéshozatal céljából előterjesztett kérdéseknek az alapjogvita megoldása szempontjából releváns voltához erős vélelem fűződik¹¹ –, a Bírósághoz benyújtott iratokból első pillantásra az tűnik ki, hogy a versenykorlátozásokról szóló törvény 22. cikke két lehetséges időpontot jelöl meg az ötéves elévülési idő kezdő napjaként: vagy a jogsértés megszűnésének időpontját, vagy pedig azt az időpontot, amikor a versenyhatóság tudomást szerzett a versenyellenes magatartásokról. Márpedig az említett hatóság 2013. január 31-én szerzett tudomást e magatartásokról, és bíróság kiszabása iránti kérelmét 2014. október 31-én benyújtotta. Amennyiben az elévülési idő kezdő napjának a versenykorlátozásokról szóló törvény 22. cikkében a másodikként megadott időpontot kell tekinteni, úgy kétségek merülhetnének fel arra vonatkozóan, hogy a Bíróság által az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adott válasz hasznos lehet-e az alapjogvita megoldása szempontjából.

22. E kétségeket ugyanakkor eloszlatták azok a kiegészítő információk, amelyeket a Bíróság az általa feltett kérdésekre kapott. Úgy tűnik ugyanis, hogy az Eltel és a finn kormány egyetértenek abban, hogy olyan egységes és folyamatos jogsértésre, amely már megszűnt, az öt éves elévülési idő kezdő napjaként kizárólag az első lehetőség – azaz a jogsértés megszűnésének időpontja – alkalmazható. Így tehát nem kétséges, hogy a feltett kérdés hasznos lehet az alapjogvita megoldása szempontjából.

23. Másodsor, meg kell állapítani, hogy itt az Unió versenypolitikájának decentralizált végrehajtásáról van szó. Ezzel kapcsolatban rögtön ki kell emelni, hogy magát azt az elévülési rendszert, amely a nemzeti versenyhatóságok által végzett eljárási cselekmények keretében alkalmazandó, nem az uniós jog szabályozza.

24. Kétségtelen, hogy az 1/2003 rendelet VII. fejezete az elévülésről szól. Mindazonáltal, az e területre vonatkozóan e rendeletben lefektetett szabályok kizárólag a Bizottságra vonatkoznak. Közelebbről, e rendelet 25. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a Bizottság szankcionálási jogkörére öt éves elévülési idő vonatkozik az EUMSZ 101. cikkbe ütköző jogsértések esetében. Az elévülési idő a jogsértés elkövetésének napján, illetve folyamatos vagy ismétlődő jogsértések esetén a jogsértés megszűnésének napján kezdődik.¹² Az iratokból kitűnik, hogy a nemzeti jogalkotó úgy döntött, hogy a versenyhatóság intézkedési jogkörét ugyanolyan – azaz ötéves – elévülési idő előírásával szorítja korlátok közé, mint amelyet az uniós jogalkotó a Bizottsággal szemben előír.

¹¹ A terjedelmes ítélkezési gyakorlatból lásd: 2017. január 31-i Lounani ítélet (C-573/14, EU:C:2017:71, 56. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat), valamint 2020. február 27-i Land Sachsen-Anhalt (Köztisztviselők és bírák díjazása) ítélet (C-773/18–C-775/18, EU:C:2020:125, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

¹² Lásd az 1/2003 rendelet 25. cikkének (2) bekezdését.

25. A tagállami versenyhatóságok helyzetének a hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról szóló, 2018. december 11-i (EU) 2019/1 európai parlamenti és tanácsi irányelv¹³ határidő szabása nélkül rögzítette azt az elvet, amely szerint az EUMSZ 101. cikk hatékony érvényesítésének érdekében „működőképes szabályokat” kell meghatározni, így biztosítani kell különösen azt, hogy „a nemzeti elévülési idők felfüggesztésre [helyesen: nyugvásra] vagy megszakításra kerüljenek arra az időtartamra, ameddig egy másik tagállam nemzeti versenyhatósága vagy a Bizottság előtt eljárás van folyamatban”, anélkül azonban, hogy a tagállamokat akadályozzák abszolút elévülési idők fenntartásában vagy bevezetésében, feltéve, hogy ezen elévülési idők „nem lehetetlenítik el vagy teszik rendkívül nehezzé az [EUMSZ 101.] cikk hatékony érvényesítését”.¹⁴ A 2019/1 irányelv 29. cikke megerősíti e követelményeket. A nemzeti elévülési idő meghatározása tehát az uniós jogalkotói elképzelés alapján a tagállamok felelősségi körébe tartozik, és ennél fogva arra az eljárási autonómia elve vonatkozik.

26. Mindazonáltal megjegyzem, hogy az előterjesztett kérdés nem magára az elévülési időre, hanem sokkal inkább annak kezdő időpontjára vonatkozik. Amint az fentebb említésre került, az 1/2003 rendelet az elévülési idő kezdő napjának a jogsértés megszűnésének időpontját tekinti. Márpedig, az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésébe ütköző állítólagos jogsértés időtartamát egyértelműen az uniós jog határozza meg.

B. A jogsértés időtartamáról az alapjogvitát jellemzőhöz hasonló összefüggésben

27. Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésébe ütköző állítólagos jogsértés időtartamának az alapjogvita keretében történő értékeléséhez emlékeztetni kell e jogsértés alapvető jellemzőire. Ekképpen, az említett jogsértés vállalkozások arra irányuló összehangolt magatartásában nyilvánult meg, hogy manipulálják az ajánlattételi eljárást egy építési beruházásra irányuló közbeszerzési eljárás keretében. A szerződést még abban a hónapban megkötötték, mikor az ajánlatot benyújtották. Mindazonáltal a munkálatok és a kifizetések több éven keresztül zajlottak: a munkálatok két év, öt hónappal az ajánlat benyújtását és a szerződés megkötését követően fejeződtek be, az utolsó kifizetésre pedig e két esemény bekövetkeztétől számított két év hét hónap múltán került sor.

1. A jogsértés időtartama a Bíróság ítélkezési gyakorlatában

28. Az a kérdés, hogy valamely kartell mennyi ideig állt fenn, önmagában is gyakran merül fel a Bíróság előtt, mivel a szankció súlyossága többek között a jogsértés időtartamától függ, így azok a vállalkozások, amelyeknek az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésébe ütköző magatartást rónak fel, gyakran terjesztenek elő ezen időtartammal összefüggő érvelést abból a célból, hogy mérsékeljék ezt az időtartamot.

29. Amint arra a kérdést előterjesztő bíróság rámutatott, a Bíróság a már megszűnt kartelleket illetően korábban kimondta, hogy az EUMSZ 101. cikk alkalmazásához elegendő, ha e kartell gazdasági hatásai annak formális megszűnését követően fennmaradnak.¹⁵ Pontosabban, „csak akkor tekintendő úgy, hogy a vállalkozások közötti kartell hatásai fennmaradnak, ha a résztvevők magatartása az összejátszás és összehangolás kartellre jellemző ismérveinek fennmaradására enged következtetni, és a kartell által is célul tűzött eredménnyel jár”.¹⁶

¹³ HL 2019. L 11., 3. o.; helyesbítés: HL 2019. L 175., 83. o. Meg kell jegyezni, hogy az ezen irányelv átültetésére nyitva álló határidő még nem telt le (lásd az említett irányelv 34. cikkének (1) bekezdését).

¹⁴ A 2019/1 irányelv (70) preambulumbekkezdése.

¹⁵ Lásd: 1976. június 15-i EMI Records ítélet (51/75, EU:C:1976:85, 30. pont).

¹⁶ 1976. június 15-i EMI Records ítélet (51/75, EU:C:1976:85, 31. pont).

30. A Bíróság továbbvitte ezt az ítélezési gyakorlatot, és azt a kiadás területén is alkalmazta a Binon ítéletben,¹⁷ amelyben tehát kimondta, hogy az EUMSZ 101. cikk arra az esetre is alkalmazandó, „ha a kiadók párhuzamos magatartása a korábbi megállapodás megszűnését követően is fennmaradt, anélkül hogy új megállapodás jött volna létre [...] [az EUMSZ 101. cikk és azt követő cikkekkel] bevezetett versenyjogi rendszer a megállapodások, illetve az összejátszás vagy együttműködés bármely más hasonló formájának gazdasági eredményeire irányul inkább, mintsem a jogi formájukra.”¹⁸ Ennélfogva az EUMSZ 101. cikket alkalmazandónak kell tekinteni, ha azon megállapodások összessége, amelyek ezen ügy tárgyát képezték, „azzal az eredménnyel jár[t], hogy a kiskereskedelmi egységek létesítésének jóváhagyását ténylegesen az ügynökség, vagy az általa e megállapodások keretében létrehozott szervezet kezében hagyta”.¹⁹

31. A Bíróság újabb, Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítéletében²⁰ a fellebbezők azt kifogásolták a Törvényszékkel szemben, hogy megsértette az ártatlanság védelmének általános elvét azzal, hogy a kartellben való részvételük első időszakát a második versenyellenes találkozó időpontján túlnyúlóan kiterjesztette, noha a Törvényszék azt állapította meg, hogy az 1998 júniusában tartott e találkozó folyamán a résztvevők az adott év októberére vonatkozó áremelésben állapodtak meg.²¹ A Bíróság kimondta, hogy „az állandó ítélezési gyakorlat szerint az EUMSZ 101. és EUMSZ 102. cikk által bevezetett versenyjogi rendszer a megállapodások, illetve az összejátszás vagy együttműködés bármely más hasonló formájának gazdasági eredményeire irányul inkább, mintsem a jogi formájukra. Következésképpen az olyan kartellek esetében, amelyek már megszűntek, elegendő az EUMSZ 101. cikk alkalmazásához, ha e kartellek hatást fejtenek ki a formális megszűnésüket követően. A jogsértés időtartama tehát *azon időtartam függvényében határozható meg, amely alatt a jogsértés elkövető vállalkozások az említett cikk által tiltott magatartást tanúsítottak* [...]”. Másként fogalmazva, a Törvényszék elméletileg azt is megállapíthatta volna például, hogy a jogsértés *mindvégig fennállt, amíg az összehangolt árak hatályban voltak*, ami a jelen ügyben a felperesek érdekét tekintve objektíven hátrányosabb eredménnyel járt volna.”²²

32. Bár a fent említett három ítélet felvázol néhány lehetséges irányt, amelyek a jelen elemzés szempontjából érdekesek lehetnek, ugyanakkor meg kell állapítani, hogy önmagában egyik sem ad elegendő támpontot az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés megválaszolásához. A Bíróság azon ítélezési gyakorlatát ugyanis, amelyre a kérdést előterjesztő bíróság hosszasan hivatkozott, sajátos összefüggésükbe visszahelyezve kell értékelni, azaz az ott szóban forgó egyes kartellekre jellemző sajátos keretben, amelyek egyike sem hasonlítható az alapjogvita tárgyát képező kartellhez. Így az EMI ítélet alapjául szolgáló ügyben²³ meg lehetett állapítani hallgatólagos összehangolásra és együttműködésre utaló bizonyítékok fennállását. A Binon ítéletben²⁴ a megállapodás formálisan ugyan megszűnt, de úgy tűnt, hogy egy *de facto* megállapodás viszont fennmaradt. Végezetül a Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítéletben,²⁵ jóllehet a Bíróság emlékeztetett az olyan megszűnt kartellekre vonatkozó ítélezési gyakorlatára, amelyek hatásai fennmaradtak, ezt igen konkrétan annak megállapítása érdekében tette, hogy az utolsó összejátszásra irányuló találkozóon megegyeztek a jövőbeni árakról.

17 1985. július 3-i ítélet (243/83, EU:C:1985:284).

18 1985. július 3-i Binon ítélet (243/83, EU:C:1985:284, 17. pont).

19 1985. július 3-i Binon ítélet (243/83, EU:C:1985:284, 18. pont).

20 2013. május 30-i Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351).

21 2013. május 30-i Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351, 32. és 33. pont).

22 2013. május 30-i Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351, 40. pont). Kiemelés tőlem.

23 1976. június 15-i ítélet (51/75, EU:C:1976:85).

24 1985. július 3-i ítélet (243/83, EU:C:1985:284).

25 2013. május 30-i ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351).

2. A jogsértés időtartama és a védett jogi tárgy

33. Azzal együtt, hogy a jelen ügy megoldása érdekében e három ítéletet új kontextushoz kell igazítani, a T-Mobile Netherlands és társai ítélet²⁶ is figyelmet érdemel. Így a Bíróság kimondta, hogy „az [EUMSZ 101. cikk] – a Szerződésben foglalt többi versenyjogi szabályhoz hasonlóan – nem csupán a versenytársak vagy a fogyasztók közvetlen érdekeinek, hanem a piac szerkezetének, ezáltal pedig magának a versenynek a védelmére is irányul. [...] Az összehangolt magatartás versenyellenes célja fennállásának megállapítása nem tehető függővé annak megállapításától, hogy e magatartás közvetlen kapcsolatban áll a fogyasztói árakkal.[...] Az összehangolt magatartás az [EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése] értelmében versenykorlátozó célra irányul, amennyiben a tartalma és célja folytán, valamint a háttérét képező jogi és gazdasági összefüggéseket figyelembe véve ténylegesen képes arra, hogy a közös piac keretében megakadályozza, korlátozza vagy torzítsa a versenyt. Nem szükséges, hogy a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása ténylegesen bekövetkezzék, sem pedig az, hogy közvetlen kapcsolat álljon fenn az összehangolt magatartás és a fogyasztói árak között. Versenykorlátozó célúnak minősül a versenytársak közötti olyan információcsere, amely alkalmas arra, hogy megszüntesse a bizonytalanságot az érintett vállalkozások tervezett magatartását illetően”.²⁷

34. Ily módon a T-Mobile Netherlands és társai ítélet az EMI,²⁸ a Binon²⁹, valamint a Quinn Barlo és társai kontra Bizottság³⁰ ítéletektől eltérő megvilágításba helyezi a jogsértés időtartamának kérdését, mivel ebben a jogsértés időtartamának meghatározása szempontjából megválaszolendő alapvető kérdések egyikét a védett jogi tárgy kérdése képezi, azaz az ügyfél arra vonatkozó szabad választása, hogy szabad versenyben a lehető legjobb körülményeket biztosító legjobb ajánlatot szerezzék be, amint arra Bizottság egyebek mellett hivatkozik az írásbeli észrevételeiben. Ebből következően a jogsértés mindaddig fennáll, amíg a formális vagy *de facto* összejátszás szűkíti e lehetőséget. A jogsértés időtartamának felméréséhez tehát az említett jogsértésnek a védett jogi tárgyra gyakorolt hatását, és ily módon végső soron a kartell pontos terjedelmét kell értékelni, amelynek meghatározása a kérdést előterjesztő bíróság feladata.

35. A T-Mobile Netherlands és társai ítélet³¹ tanulságait alkalmazva, amennyiben az előzetes döntéshozatal iránti kérelemben leírt kartell egyedül a Keminmaa és Petäjaskoski közötti 400 kV-os nagyfeszültségű vezetékkel kapcsolatos tervezési és építési szerződést érintette, a kartell versenyellenes célja legkésőbb a szerződés aláírásával megszűnik. Ennek aláírását követően ugyanis nem marad fenn megállapodás a kartellben részt vevő vállalkozások között,³² vagyis nem állapítható meg az sem, hogy az összehangolt árak – mint a kartellben részes felek arra vonatkozó szándékának megnyilvánulása, hogy a jövőbeli szerződésekre alkalmazandó árakban megegyezzenek –, a Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet³³ értelmében még „hatályban” lennének. Azon időszak tehát, amely alatt az eljárás alá vont vállalkozások tiltott magatartást valósítottak meg, továbbra is ezen ítélet értelmében, a szerződés aláírásával véget ér.

36. Azon vizsgálatoktól függően, amelyeket a kérdést előterjesztő bíróságnak kell majd elvégeznie, egy ilyen megállapítás az egyes építési beruházásra irányuló szerződések sajátos jellemzőire tekintettel is megállhatja a helyét, azon lehetőség sérelme nélkül, hogy létezhetnek az alapügy tárgyát képező építési szerződéshez és más jövőbeli építési szerződésekhez kapcsolódó kartell fennállására mutató esetleges

26 2009. június 4-i ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343).

27 2009. június 4-i T-Mobile Netherlands és társai ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343, 38., 39. és 43. pont). Kiemelés tőlem.

28 1976. június 15-i ítélet (51/75, EU:C:1976:85).

29 1985. július 3-i ítélet (243/83, EU:C:1985:284).

30 2013. május 30-i ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351).

31 2009. június 4-i ítélet (C-8/08, EU:C:2009:343).

32 Ez attól függetlenül igaz, hogy formális vagy *de facto* megállapodást vizsgálunk.

33 2013. május 30-i ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351).

bizonyítékok.³⁴ Amennyiben – amint azt az Eltel állítja – azt kellene megállapítani, hogy a Keminmaa és Petäjaskoski közötti vezeték építésére irányuló szerződéses árat a szerződés sajátos jellemzőihez, vagyis ahhoz mérten állapították meg, hogy a munkálatokat egyedileg, különleges földrajzi területen, meghatározott időszakon belül és meghatározott műszaki eljárással kellett kivitelezni, álláspontom szerint nem lehetne úgy tekinteni, hogy ez az ár olyan hatásokat fejtett volna ki az ezúttal tág értelemben vett piacra, amelyek túlmutatnak az árat megállapító szerződés keretein.

3. A jogsértés időtartama és a jogsértő szándék

37. Mindemellett meg kell állapítani, hogy a Bíróság kevés információval rendelkezik az alapjogvita keretében felrótt jogsértő magatartás összetevőit illetően. Nincs például információja olyan, összejátszásra irányuló esetleges kapcsolatfelvételekről vagy találkozókról, amelyekre a szerződés aláírását követően került volna sor. A Bíróság kérdéseire érkezett írásos válaszok keretében közölt kiegészítő információkból mindössze az tűnik ki, hogy az ajánlati felhívás manipulációja a kartellben részt vevő másik vállalkozással – amely fél szükségképpen magasabb árat javasolt, mint az Eltel – az ajánlati árról kötött megállapodással valósult meg. A Fingrid összesen négy ajánlatot kapott. E körülmények között, feltételezve, hogy a kartell kizárólag erre a szerződésre vonatkozott, az ajánlati felhívás eredményeként létrejött szerződés aláírása nem csupán a kartell gyakorlati, kikristályosodott megvalósulása és az abból fakadó versenykorlátozás *tetőpontja* (mivel ezzel a lehetséges versenytársak kiszorultak), hanem annak az időszaknak a végét is jelenti, amely alatt az összehangolt árak „hatályban” voltak a Quinn Barlo és társai kontra Bizottság ítélet³⁵ értelmében.

38. Másként fogalmazva, a jogsértés időtartama nem választható el a kartellben részt vevő vállalkozások jogsértő szándékától. A büntetőjoggal határos olyan területen, mint amilyen a kartelljog,³⁶ nem tűnik elfogadhatónak, hogy a jogsértés időtartamát olyan, az elkövetők szándékától független, külső tényezőtől tegyék függővé, mint a munkálatok kivitelezésének és teljesítésének módja vagy a fizetési ütemezés. Ez sértené a felek akaratát, amennyiben megfosztaná őket attól a részükre kötelezően biztosítandó lehetőségtől, hogy bármikor véget vethessenek jogsértő magatartásuknak. Például abban az esetben, ha a szerződésben megállapított ár megfizetése lehetetlenné válna, vagy az átvételt megtagadnák, vajon elfogadnánk, hogy a jogsértés időtartama ennyivel – vagyis akár határozatlan időre – meghosszabbodjon, kizárólag azon indoknál fogva, hogy az összehangolt ár továbbra is esedékes marad? Nem hinném.

39. Ezért nem vagyok meggyőződve a versenyhatóság és a finn kormány álláspontjának helyességéről. A kartell gazdasági hatásait így nem szabad összekeverni az általa kiváltott káros hatásokkal. Az alapügy tárgyát képező szerződés manipulációjával előidézett versenykorlátozó hatásokat, amelyek a konkurens ajánlattevők kizárásához, valamint az „ügyfél” választási lehetőségének esetleges művi korlátozásához vezettek, el kell választani azon szélesebb körű gazdasági hatásoktól, amelyek az ügyfélnél és mellékesen pedig az ügyfél ügyfeleinél jelentkeztek (mint például a torzított ár ügyfél általi továbbhárítása, azzal, hogy e továbbhárítás *önmagában* nem bizonyítja az Eltelnek felróható jogsértő magatartás fennállásának folyamatosságát, hanem annak csupán egyik következményét képezi).³⁷

34 Mindazonáltal a Bírósághoz benyújtott iratokból mindazonáltal, valamint a jelen jogvita keretében irányadó, *a versenykorlátozás megszűnésétől számítandó* öt éves elévülési határidőből (lásd a versenykorlátozásokra vonatkozó törvény 22. cikkét) is az tűnik ki, hogy az állítólagos kartell nem állt fenn a szóban forgó építési szerződésen túlnyúlóan. Ennek vizsgálata mindenesetre a kérdést előterjesztő bíróság feladata.

35 2013. május 30-i ítélet (C-70/12 P, nem tették közzé, EU:C:2013:351).

36 E tárgyban lásd: Bot főtanácsnok ThyssenKrupp Nirosta kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványa (C-352/09 P, EU:C:2010:635, 48–52. pont), továbbá még Kokott főtanácsnok Schenker & Co. és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-681/11, EU:C:2013:126, 40. pont), valamint a 2/13 véleményre vonatkozó állásfoglalása (Az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása, EU:C:2014:2475, 149. pont).

37 Itt megemlítem, hogy az összehangolt ár továbbhárítása által az ügyfél gazdasági kapacitására, illetve a végső felhasználókkal szemben esetlegesen alkalmazott árakra gyakorolt hatást úgy tűnik, hogy sajátos módon kell értékelni az alapügy összefüggésében, mivel ott az Eltel ajánlata tűnt a legelőnyösebbnek a Fingridhez benyújtott négy ajánlat közül. Megjegyzem, hogy az a tény, hogy az Eltel ajánlata volt a legelőnyösebb, semmit nem változtat annak versenyellenes jellegén, a többi ajánlattevő kizárásához vezető hatására tekintettel (ugyanezen gondolatmenetet követve lásd: 1995. február 21-i SPO és társai kontra Bizottság ítélet [T-29/92, EU:T:1995:34], 151. pont)].

40. E körülmények között annak megállapításához, hogy a jogsértés azt követően is fennáll, hogy az formálisan megszűnt (ami az alapjogvita esetében a szerződés aláírásával következett be), az is szükséges, hogy a tiltott magatartás e jellege továbbra is meghatározható legyen, anélkül azonban, hogy e meghatározásnak elemeit képezhetnék azok a hatások, amelyek szorosan nem tartoznak a felrótt versenyellenes magatartáshoz.

41. Annak meghatározását illetően, hogy olyan összefüggésben, mint amely az alapjogvitát is jellemzi, mikor ér véget a jogsértés, végezetül ki kell emelni, hogy ha az a vállalkozás, amelynek a versenyellenes magatartást felróják, végül nem nyeri el a szerződést, a jogsértés megszűnésének időpontja – bármely egyéb olyan tényező híján, amely arra utalna, hogy a jogsértés a szóban forgó szerződést követően is fennállt – megegyezhet az ajánlattétel időpontjával. Másként fogalmazva, a szerződés aláírásának időpontját nem lehet minden esetben a jogsértés megszűnésére irányadó időpontnak tekinteni, mivel a jogsértést szükségképpen sajátos szubjektív és objektív jellemzői alapján kell értékelni.

42. Ugyanezen gondolatmenetet követve, a szerződés aláírásának időpontja jelentheti a jogsértés megszűnését, vagy akár az összehangolt árak hatályvesztését, feltéve hogy a szerződés kellően pontosan rögzíti a felek erre irányuló egyező akaratát. Ez tehát azt feltételezi, hogy a szerződés kellően világos – a jelen ügyben – a munkálatok árának kérdését illetően.

4. *A jogsértés időtartama, az EUMSZ 101. cikk hatékony érvényesítése és a jogállamiságon alapuló Unió*

43. A versenyhatóság, valamint a finn és német kormány arra hivatkozik, hogy az EUMSZ 101. cikk hatékony érvényesítésére vonatkozó követelménybe ütközne az, ha az alapjogvita tárgyát képezőhöz hasonló helyzetben túl rövid időszakot vennének figyelembe a jogsértés időtartamaként.

44. Nyilvánvalóan fogékony vagyok erre az érvre.

45. Ugyanakkor megjegyzem, hogy mivel az uniós jog a jogállamiságon alapuló Unióra jellemző alapelvek alapján elismeri magát azt az elvet, hogy az EUMSZ 101. cikkbe ütköző jogsértések kivizsgálása és szankcionálása érdekében az uniós intézmények és a versenyhatóságokhoz hasonló nemzeti társintézményeik által végezhető eljárási cselekmények elévülhetnek, ezzel együtt le kell mondani az EUMSZ 101. cikk abszolút érvényesítésével kapcsolatos bármely törekvésről, és ily módon el kell fogadni, hogy néhány, e rendelkezésbe ütköző jogsértés büntetlenül marad. Másként fogalmazva, a cél nem szentesíthet minden eszközt.³⁸

46. Ehhez még hozzáfűzöm, hogy az alapjogvita keretében meglehetősen sajátos esetről van szó, és a nemzeti jogban előírt ötéves elévülési idő *prima facie* teljes mértékben biztosítja a versenyhatóság számára a fellépés lehetőségét.³⁹ Az EUMSZ 101. cikk hatékony végrehajtása nem igazolhatja a jogsértés időtartamának az azzal szembeni fellépés érdekében történő mesterséges – különösen az elkövetők jogsértő szándékának fennállásán túlnyúló – meghosszabbítását. Ez annál is inkább kiemelten fontos, mivel – amint azt a Bizottság hangsúlyozta – a bírság összegének megállapításánál a jogsértés időtartama az egyik figyelembe veendő tényező.⁴⁰

38 Ebben a vonatkozásban lásd: Kokott főtanácsnok Toshiba Corporation és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-17/10, EU:C:2011:552, 54. pont).

39 A jelen előzetes döntéshozatali eljárás keretében nem kéri a nemzeti elévülési rendszernek az EUMSZ 101. cikkre vonatkozó hatékonysági elvvel való összeegyeztethetőségének vizsgálatát. Amint azt a Bizottság megjegyezte, az elévülési idő tartama nem az egyetlen olyan kritérium, amit figyelembe kell venni, mivel egyéb tényezők, például azok, amelyek az elévülés megszakadásának vagy nyugvásának feltételeit állapítják meg, e szempontból szintén meghatározó jelentőségűnek bizonyulnak.

40 Lásd az 1/2003 rendelet 23. cikkének (3) bekezdését.

47. Ennélfogva az elemzésből az következik, hogy az EUMSZ 101. cikket úgy kell értelmezni, hogy olyan helyzetben, amelyben a kartell egyik résztvevője a kartellen kívüli gazdasági szereplővel kötött a szóban forgó kartell tárgyát képezőhöz hasonló építési szerződést, és amennyiben az említett kartell e szerződésre korlátozódott, a versenyjogi jogsértés megszűnésének főszabály szerint azt az időpontot kell tekinteni, amikor a szerződésben részes vállalkozás benyújtotta ajánlatát a szóban forgó szerződés megkötésére irányuló eljárásban, illetve adott esetben azt, amikor megkötötte az ezen építési munkálatok elvégzésére irányuló szerződést. Az ilyen értelmezés mindazonáltal nem érinti a kérdést előterjesztő bíróság által az említett szerződés tartalmára és pontosságára vonatkozóan – különösen az ár, valamint a megállapodás pontos hatálya, objektív és szubjektív jellemzői, versenyellenes hatásai, továbbá a versenyhatóság által folytatott vizsgálat során feltárt összejátszó magatartásra utaló különböző bizonyítékok elemzése tekintetében – végzett értékelést.

VI. Véggövetkeztetés

48. A fenti megállapítások összességére tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a Korkein hallinto-oikeus (legfelsőbb közigazgatási bíróság, Finnország) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésére a következőképpen válaszoljon:

Az EUMSZ 101. cikket úgy kell értelmezni, hogy olyan helyzetben, amelyben a kartell egyik résztvevője a kartellen kívüli gazdasági szereplővel kötött a szóban forgó kartell tárgyát képezőhöz hasonló építési szerződést, és amennyiben az említett megállapodás e szerződésre korlátozódott, a versenyjogi jogsértés megszűnésének főszabály szerint azt az időpontot kell tekinteni, amikor a szerződésben részes vállalkozás benyújtotta ajánlatát a szóban forgó szerződés megkötésére irányuló eljárásban, illetve adott esetben azt, amikor megkötötte az ezen építési munkálatok elvégzésére irányuló szerződést. Az ilyen értelmezés mindazonáltal nem érinti a kérdést előterjesztő bíróság által az említett szerződés tartalmára és pontosságára vonatkozóan – különösen az ár, valamint a megállapodás pontos hatálya, objektív és szubjektív jellemzői, versenyellenes hatásai, továbbá a versenyhatóság által folytatott vizsgálat során feltárt összejátszó magatartásra utaló különböző bizonyítékok elemzése tekintetében – végzett értékelést.